

Analýza dat v kvalitativním výzkumu

PhDr. Hana Navrátilová, Ph.D.

Etika výzkumu

Tento studijní materiál se zaměřuje na etické aspekty výzkumu v pedagogických (sociálních) vědách, které jsou nezbytnou součástí uvažování výzkumníka. Etické chování se očekává i od studentů učitelských programů.

Cílem je poskytnout studentům programu Předškolní pedagogika základní informace o principech, které musí být dodržovány výzkumníky ve všech fázích výzkumného procesu s lidskými účastníky.

- etika
- etické principy
- informovaný souhlas
- plagiátorství

Etika

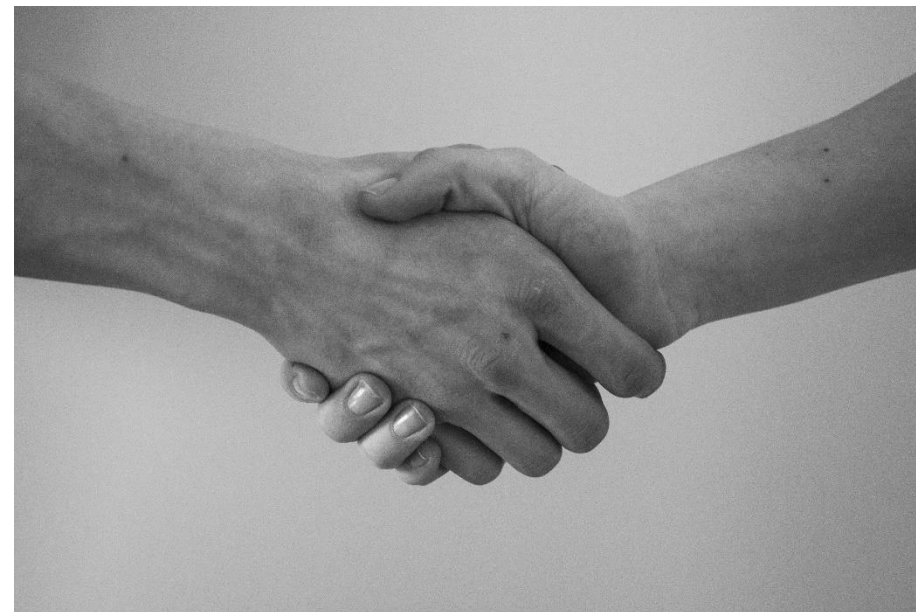
Etika je chápána jako „filozofická věda o správném způsobu života, vycházející z racionálních přístupů a snažící se nalézt, případně i zdůvodnit společné a obecné základy, na nichž morálka (jako předmět etiky) stojí“. (Jankovský, 2003, s.22)

Výzkumy, které se věnují lidem, zkoumají je, využívají jejich informací, názorů, postojů, poznatků, dat, musí řešit zároveň splnění **etických principů** (Smolík, 2015).

Už během plánování kvalitativní studie si musí výzkumník uvědomit, **jaké etické otázky mohou vyvstat**. Netýkají se přitom jen fáze sběru dat, ale celého následného procesu až po vznik výzkumné zprávy (Creswell, 2007, p. 56).

Etická pravidla ve výzkumu

1. nutnost získání poučeného (informovaného) **souhlasu**
2. (ne)zatajení informací
3. **svoboda** odmítnutí participanta
4. zaručení **anonymity** – **anonymizace dat**
5. záruka nepoškození
6. stanovení vlastnictví dat
7. záznamy jen se svolením
8. **dohoda** o přístupu k výsledkům
9. nestrannost, objektivita a citlivost
10. emoční **bezpečí**

Etická pravidla ve výzkumu

Prostudujte si etická pravidla pro pedagogický výzkum vytvořená Britskou pedagogickou výzkumnou asociací:

[bera_ethical_guidelines_2018_4th_ed.pdf \(sagepub.com\)](https://www.sagepub.com/bera-ethical-guidelines-2018-4th-ed.pdf)

Jaká další z uvedených pravidel vnímáte jako stěžejní?

Informovaný souhlas

- participant musí s účastí ve výzkumu souhlasit
- ze strany výzkumníka jsou náležitě seznámeni s tím, jaký je záměr výzkumu, jaké jsou cíle a využití výsledků (Smolík, 2015)
- za dítě musí souhlas poskytnout zákonný zástupce
- aktivní souhlas – podpis participantů
- pasivní souhlas – bez nutnosti podpisu

Vážení rodiče,

pracujeme na Ústavu školní pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a momentálně uskutečňujeme v několika mateřských školách výzkum, který je zaměřený na hry a hračky pro předškolní děti. Výstupem tohoto výzkumu je kniha o hře a hračkách, která bude určená především učitelkám mateřských škol a studentům učitelství.

Naše studentky oboru Učitelství pro mateřské školy vyrobily zajímavé hry a hračky. Chtěli bychom si ověřit, jak budou fungovat pro děti v mateřské škole, aby podpořily jejich rozvoj.

Chtěli bychom Vás proto požádat o Váš souhlas s pozorováním Vašeho dítěte při hře s těmito hračkami a následným rozhovorem o tom, zda se mu hračka líbila a proč. Svůj souhlas můžete ještě konkretizovat z hlediska toho, zda bychom mohly pořídit videozáznam, audiozáznam nebo pozorování bez záznamu.

Chceme Vás ubezpečit, že všechny záznamy a informace jsou anonymní a slouží výhradně pro účely výzkumu. Nikde nebude zveřejněno žádné jméno dítěte nebo učitele, ani název školy. Pořízené záznamy jsou po přepisech do textové podoby následně smazány.

Za Vaši ochotu a porozumění předem děkujeme

Souhlasím s videozáznamem	ano - ne
Souhlasím s audiozáznamem	ano - ne
Souhlasím s pozorováním bez záznamu	ano - ne
Souhlasím s fotografií dítěte s hračkou v knize	ano - ne

Jméno dítěte:

Podpis zákonného zástupce dítěte:

Datum:

Etické principy vědecké práce

OBECNÉ PRINCIPY

- výzkum jako společenská „objednávka“, nikoliv k získání vlivu či postavení
- zvážení všech možných rizik výzkumu
- objektivní náhled výzkumníka
- plnit závazky a povinnosti vůči kolegům ve výzkumu
- nezneužívat role výzkumníka k neprofesní účelům
- zajištění důvěrných informací a výsledků výzkumu proti zneužití
- legální vstup do terénu
- deklarace týmové práce

(Reichel, 2009)

Cyril Burt byl jednou z nejvýznamnějších osobností moderní psychologie. V roce 1971 byl jako první psycholog povýšen v Anglii do šlechtického stavu. Jako první cizinec dostal od Americké psychologické asociace prestižní Thorndikeovu cenu. Jeho výzkumy jednovaječných dvojčat, týkající se dědičnosti inteligence, se dostaly prakticky do všech učebnic psychologie a významně ovlivnily trendy a teoretické zaměření psychologie inteligence.

Po jeho smrti se však našla řada důkazů poukazujících na to, že většina údajů, na které se odvolával, byla falzifikovaná, včetně vymyšlených jmen jeho fiktivních spolupracovníků. Odhalení nezničila pouze Burtovo osobní renomé. Poškodila i reputaci psychologie v očích veřejnosti a, jak na to upozornili mnozí autoři, vedla i k výrazným změnám ve vzdělávacím systému v Anglii a ovlivnila na několik let výzkum v této oblasti.

Ferenčík, 2010, s. 63

Vědecká hodnota výzkumu nesmí být v konfliktu se zájmy a právy zkoumaných osob (Ferenčík, 2010, s. 62).

Otázky a náměty

Jaká témata předškolní pedagogiky vnímáte jako vědecky nosná, ale eticky problematická?

Jakým způsobem lze anonymizovat získaná a interpretovaná data ve výzkumné zprávě?

Zformulujte informovaný souhlas pro učitele mateřské školy. Výzkumným problémem jsou jejich názory na odklady školní docházky dětí, metodou rozhovor.

Zformulujte informovaný souhlas pro učitele mateřské školy. Výzkumným problémem je formativní hodnocení dětí, metodou nestrukturované pozorování a rozhovor.

Etické principy vědecké práce

PROBLÉM PLAGIÁTORSTVÍ

klamavé prezentování myšlenek jako vlastních, ačkoliv takové nejsou
(Smolík, 2015)

■ Jak zabránit plagiátorství?

Korektním převzetím myšlenek, kterým je doslovná citace textu v uvozovkách s doplněným bibliografickým údajem;
kombinace citace i parafráze s doplněným bibliografickým údajem;
parafráze původního textu bez uvozovek s doplněným bibliografickým údajem.

■ Tři základní pravidla:

Odlišit převzaté myšlenky od vlastních.

Odkázat na původní zdroj.

Označit původní zdroj tak, aby se dal dohledat.

(Převzato z: [Plagiátorství - Všechno o citování \(cuni.cz\)](https://cuni.cz))

Seznam použité literatury

- Creswell, J. W. (2007) *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing among Five Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ferenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*. Portál.
- Jankovský, J. (2003). *Etika pro pomáhající profese*. Triton.
- Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Grada.
- Smolík, J. (2015). Etika výzkumu v sociálních vědách. *Media4u Magazine*, 4(2015), 9-13.
- Elektronický zdroj: Všechno o citování, dostupné z: <https://citace.fsv.cuni.cz/CITFSV-13.html>

Seznam použitých obrázků

- <https://pixabay.com/cs/illustrations/seznam-pozn%c3%a1mky-ikona-prost%c3%bd-design-2828012/>
- <https://pixabay.com/cs/vectors/otazn%c3%adk-ot%c3%a1zka-%c4%8dasto-kladen%c3%a9-ot%c3%a1zky-1750942/>
- [Ruka Pozdrav Dohoda Potřást Si - Fotografie zdarma na Pixabay](#)
- [Otevřená Kniha Knihovna Vzdělání - Fotografie zdarma na Pixabay](#)
- <https://pixabay.com/cs/vectors/%c5%be%c3%a1rovka-my%c5%a1lenka-v%c3%bdskyt-hru%c5%a1ka-2235770/>

Hodně studijních úspěchů 😊